

II. RÁKÓCZI FERENC UDVARI PALOTÁS EZREDÉNEK ANYAGI-SZERVEZETI HELYZETE 1706-BAN

Szent-Iványi János ezereskapitány 1706. július 14-én Érsekújvárról részletes jelentést készített a fejedelemnek a palotás testőrző regiment anyagai, szervezeti és személyi helyzetéről és gondjairól. A felterjesztés készítője a Felső-Magyarországon több ágban virágzó szentiványi Szent-Iványi család zempléni ágából származott. Kettőn játszottak jelenős szerepet a szabadságharc alatt: Szent-Iványi Mihály, a Zemplén megyei Rákóczi birtokok prefektusa, majd a megye alispánja, és testvére, Szent-Iványi János.¹

Nem volt képzett katona. 1703-ban a Szepesi Kamara munkácsi provizora volt az elkobzott Rákóczi birtokokon, s a kuruc felkelők elől Ungvárra menekült. 1704. március 16-án, a vár átadásakor állott Rákóczi mellé, s mint többen mások is ebben az időben, Ungvár császári parancsnokától bizonyítványt kapott, hogy csak kényszerből állt a kurucok oldalára. Előbb Bercsényi Miklós adjutánsa, majd a fejedelem palotás ezredének colonellusa lett, 1707-től brigadérosi rangban. Az 1705. év végétől folyó reguláris hadszervezés keretében² részt vett a palotás ezred regularizálási munkáiban, s erről 1706. január 3-án tájékoztatta a fejedelmet.³ Az év őszén, Esztergom ostrománál megsebesült. Némely történész negatív véleménnyel van magatartásáról. Esze Tamás⁴ szerint Rákóczi bizalmába fogadta, de Szent-Iványi érdemtelennek bizonyult rá. 1711-ben mint a Munkács várában lévő gyalogság parancsnoka, a kapitulációkor „hűsége bizonyosságul átszolgáltatta azokat a leveleket, amelyeket Rákóczi és Bercsényi a munkácsi kurucoknak írt.” Lukinich Imre hasonlóan vélekedett: „Erősen visszatetsző a vár ostroma alatt tanúsított magatartása, s azon mód, amellyel magának az udvar kegyeit megnyerni törekedett.”⁵ Szerintem inkább azért hibáztatható, hogy ő is azon főtisztek közé tartozott, akik Munkácsból 1711 április-májusban olyan leveleket küldözgettek Rákóczinak, amelyek kedvezőbb színben tüntették fel az őrség ellenállási lehetőségét, amely akkor már alig mondható reálisnak.⁶

Egyébként e levelek átadásának Munkács kapitulációjakor már nem volt jelentősége, elégetésük legfeljebb forrásainkat szegényítette volna.

Nem igazolódott be Ottlyk Györgynek, aki szívesen mondott bárkiről is rosszat, az az állítása sem, hogy Szent-Iványi a trencsényi ütközetben gyáván viselkedett volna. A csata végén ugyanis a palotás ezred bekerítésébe került s a császáriak felszólítására letette a fegyvert, a rác egységek azonban ezután legyilkolták az ezredet. Ottlyk György szerint Szent-Iványi János, felragadva az ezredzászlót, elmenekült s ez volt a kudarc oka. A csatát leíró Markó Árpád azonban Szent-Iványi ilyen magatartására nem talált bizonyítékot.⁷

További pályája, mondhatni, azonos a szabadságharc számos középvezetőjének életútjával. 1716-tól Zemplén megye alispánja, 1721. január 15-én III. Ká-

¹ Változatos életrajzuk: Nagy Iván: Magyarország családai. X. Pest, 1863. 636., 640. o.

² 1705 végén Rákóczi gróf Forgách Simon tábornokot bízta meg 6 gyalogos és 4 lovas reguláris ezred felállításával. Archivum Rákócziánum. (Kiad.: Thaly Kálmán) X. Bp., 1889. 1-4. o.

³ Bánkúti Imre: Rákóczi hadserege 1703-1711. Bp., 1976. 177-178. o.

⁴ Esze Tamás: Kuruc vitézek folyamodványai. Bp., 1955. 460. o.

⁵ Lukinich Imre: A szatmári béke története és okirattára. Bp., 1925. 547-548. o.

⁶ Bánkúti Imre: A szatmári béke. Bp., 1981. 157. o.

⁷ Markó Árpád: II. Rákóczi Ferenc a hadvezér. Bp., 1934. 342. o.

roly báróságra emelte, a királyi tábla bírása, császári és királyi tanácsos és Bereg vármegye főispánja lett 1728-ban.

Jelentése fontos forrás Rákóczi hadseregének szervezetére, mindennapi életére, anyagi ellátottságára, pénzügyi gondjaira.

*

Az irat jelezte: OL G.16. Rákóczi Szabadságharc Levéltára I. 2. d. Hátlapján: Szent-Iványi János projectuma palotás regimente felől. No. 505.

Puncta resolutionem indilate efflagitantia.⁸

1. Már ez hatodik holnap, hogy a tiszteknek az equilis portiókra,⁹ kivált akik Eger táján voltak, a többinek pedig negyedik holnapja egy pénzt sem adtak, s most is a kiadott Regulamentum és Tabella¹⁰ ellen; holott Generalis Forgács¹¹ commendója¹² alatt lévő reguális hadaknak¹³ az illetén fizetések kérdésben sem vétetődtek. Azon instálunk,¹⁴ légyen már eziránt finalis decisio,¹⁵ elménk függőben ne tartassék, amint fog Kegyelmes Urunk ó Nagysága parancsolni, ahoz tartjuk magunkat, csak scripto tenus per formam intimationis¹⁶ légyen, hogy mindenütt mindenkor számot adhassak véle.

2. Az egész hadamnak már negyedik holnap, hogy nem fizettek, hol egy, hol más interveniált difficultás¹⁷ miatt. Kegyelmes Urunk hadamhoz mutatott kegyelmességét alázatossággal vészem, azon instálok, expediáltassék a Tekintetes Cancellárián egy intimatorium per formam grationalis,¹⁸ hogy mindenkor annak, akinek szükséges, megmutathassam, s legyen a Tekintetes Commissariusságnak¹⁹ is intimatiója, hogy strásamestertül fogvást usque ad gregarium inclusive²⁰ minden portiót per florenos rhenenses quatuor²¹ fizessen; minthogy csak azokhoz mutatta kegyelmességét Urunké Nagysága, qui sunt cassae regiminis obnoxy,²² és azt á prima novemberis²³ kell-é érteni, vagy csak az négy holnap restantiát, hoc addito,²⁴ igaz dolog, nem szokot a Commissariusság fizetni eléb, hanem csak a megszolgált havakra. Minthogy pedig már ennek a felét is elértük, usque ad primam Augusti exolváltassék²⁵ a regimentem, instálok, kirül is Urunk ó Nagysága resolútióját elvárom.

3. Chyrurgiát institutáltam,²⁶ Udvari Borbély János lészen az mesterek. Hat legényt, két inast tartok mellette, annak szekér, sátor és más szükséges requisitumok²⁷ kívánatnak, akik is nagy kölcségében álnak a regimentnek. Nem kívánom, hogy többet fizessen a Commissariusság, hanem adja ki minden compániára borbélynak rendelt két portiót. Oeconomizálni²⁸ és számot fog adni mindenkor a regiment, ha mindazonáltal Kegyelmes Urunk ilyen nagy közönséges jóban kíván segíteni bennünket vala-

⁸ Halaszthatatlanul sürgős döntést kívánó pontok.

⁹ equilis portio: egy lovas katona napi ellátásának természetbeni adagja (ember: 1 font hús, 2 font kenyér, a lónak megfelelő zab és széna.) A tiszteknek rangjuk szerint ennek többszöröse járt.

¹⁰ Katonai szabályzat és Ellátási táblázat.

¹¹ L. a 2. sz. jegyzetet.

¹² parancsnoksága, vezénylete.

¹³ A kuruc hadsereg legértékesebb, nyugati, főleg császári mintára szervezett ezredei, Forgács Simon, Eszterházy Antal és ifj. Barkóczy Ferenc parancsnoksága alatt. Ide tartoztak a fejedelmi testőrző ezredek is.

¹⁴ kérvényezünk.

¹⁵ végleges rendelkezés

¹⁶ írásba foglalt utasítás formájában

¹⁷ közbejött akadály

¹⁸ küldetessék a Tekintetes Cancellárián egy rendelkezés kegyelmes parancs formájában,

¹⁹ Hadbiztosságnak

²⁰ őrmestertül fogvást közlegényig bezárólag

²¹ minden ellátási adagot 4 rénes (német) forintjával

²² akik fizetnek az ezredpénztárba. L. a Resolutio 2. pontját.

²³ november 1-jétől

²⁴ hozzátéve ehhez,

²⁵ augusztus 1-jéig fizetessék ki

²⁶ Sebesülteket ellátó részleget állítottam fel,

²⁷ felszerelési tárgyak

²⁸ Gazdálkodni

mivel, nagy alázatossággal vészszük s kérjük is, a sokszor ígért regimentem számára mezei patikát két kisebb ládácskákkal pro commenderizatis²⁹ készíttetni és azokat megtöltetni méltóztassék ő Nagysága, eddig a Commissariusság a rendelt portiókat difficultálta,³⁰ és többet nem exolvált, csak a praemittált³¹ személyek portióit adta ki.

4. A prófuntszekerekhez bonificáltak³² minden compániának az béressek négy oralis portiója, igaz is, hogy az egész béreseket még actu³³ ki nem állíthattam, de az Commissariusság nemcsak azoknak, akik még nincsenek, de azoknak is, akik actualiter megvadnak, portióinak exolutióját difficultálta, mely nehéz legyen pedig azoknak fogadások, nem szükséges declarálnom, ha nem bonificáltak, annyival is inkább satisfaciálhatok³⁴ regulamentaliter kiadott Kegyelmes Urunk intentiójának.³⁵ Kérem, legyen aziránt is mind a Commissariusságnak, mind pedig a regimentnek külön intimatiója.

5. Sokszor remonstráltam³⁶ a szekereknek mivoltát, 2600 tallért percipiáltam az prófuntszekereknek felállítására, mely summában 24 vasas borított társzekeret, 114 ökröt állítok ilyen drágaságban is. De minthogy egészen azon a pénzen fel nem állíthattam, kérem limitative³⁷ minden szekérre resolváltassék a pénz, és az fellyülrt 2600 talléron kívül resultans summája resolváltassék és assignáltassék,³⁸ melyről annak idejében ratiocinálni³⁹ tartozom.

6. Vadnak olyanok is a regimentben, akik inhabilisek⁴⁰ az szolgálatra, kiknek edgyik része az ellenség által tétettetett inhabilissé, némellyike pedig por, füst és szelek miatt fogyatkozott meg szemiben, azok a mundérungal bocsáttassanak-e el a regimentül, avagy anélkül, minthogy számadásában a tisztetek munderungjok, ha anélkül bocsáttatnak el, várhatyák-e egyéb kegyelmességét ő Nagyságának.

7. Várnánk sokszor ígért Kegyelmes Urunk posztó iránt való kegyelmességét, adatódyék ki azért a commissió, kitül várjuk és micsoda pretiumban.⁴¹ Emellet aláztossan reménkednek a tisztetek közönségessen Nagyságnak, hogy az forgókat, párdudcbőrré avagy farkasbőrré való gombokat, mellyeket kiosztatott ő Nagysága, el ne vétesse töllök, hanem egyszer is, másszor is azoknak, akik még el nem estenek és a regimentnél vadnak, fizetésekbul, úgy mint a karabélyos ezernek, adfalcáltassék;⁴² ha pediglen ingyen való kegyelmességébül eő Nagysága meg akar ajándékozni bennünket, nagy alázatossággal vészszük, hívséges szolgálatunkal demereálni⁴³ igyekezőnk.

8. Sok fegyver hijjával vagyon még az had, arrúl méltóztassék dispositiót tenni eő Nagysága, alázatossan instálunk.

9. Ha az hátra maradott ökörnek megvételére való pénz resolváltatik, kérem adatódyék ki olyan parancsolat, hogy azon tiszteteknek, akiket arra deputálni fogok, praemptiója⁴⁴ lehessen; hasonlóképpen a szekerek is prae coeteris alys⁴⁵ készíttessenek el.

10. Tekintetes Nemes Bereg Vármegyével hét compániának per menses quinque hűsbeli intertentiójáért⁴⁶ alkudtam meg 1000 tallérokban; minthogy pedig annak megírásával⁴⁷ tartozik a Tekintetes Commissariusság, legyen parancsolattya, contentállya a Nemes Vármegyét az 500 tallérrul, az regimentre lészen regressusa.⁴⁸ melynek medietássa⁴⁹ úgy mint harmadfél száz tallér a munkácsi uradalomra esik. Könyör-

²⁹ a valahová kivezényelték részére

³⁰ megakadályozta,

³¹ többet nem fizetett ki, csak a felsorolt

³² a hadtápszekerekhez jóváhagyatik

³³ jelenleg

³⁴ eleget tehetek – értelme szerint: nem tehetek eleget.

³⁵ utasításának,

³⁶ előterjesztettem

³⁷ meghatározva

³⁸ fennmaradt összege határozottassék meg és utalványoztassék,

³⁹ számot adni

⁴⁰ alkalmatlanok

⁴¹ árban.

⁴² lerovattassék;

⁴³ kiérdemelni

⁴⁴ elővételi joga

⁴⁵ másokat megelőzve

⁴⁶ hét századnak öt hónapra való hűsbeli ellátásáért

⁴⁷ Igy! Értelme szerint: megtérítésével

⁴⁸ visszkeresete – jogi kifejezés: harmadik személy ellenében, ennek kötelezése alapján érvényesített igény kártalanítás iránt.

⁴⁹ fele

günk azért alázatosan Nagyságodnak, mind magunk s mind pedig a dominium Nagyságodé lévén, engedgye el Nagyságod a dominium részéről, vagyok oly bizodalommal, sőt assecuráltattam⁵⁰ is, csak Nagyságod kegyelmessége járuljon hozzánk a Nemes Vármege is maga részéről cassálni⁵¹ fogja az harmadfél száz tallért.

11. Jóllehet a regimentem in toto extendáltatik⁵² 2000 emberre, mindazonáltal a mindennapi recrútázástól nem desistálok,⁵³ enném pedig mióta a regimentnél vagyok, egy pénzt sem adtak az recrútákra, mennyit recrútáztattam pedig, megmutatták, egy pénzt sem adtak az recrútákra, mennyit recrútáztattam pedig, megminekelőtte szükségem lenne rá. Kérem, resolváltassék valamely recrútázásra való pénz, kirül annak idejében számot adok.

12. Ha valamely dolog iránt a Tekintetes Commissariusság a regiment részéről vagyon, vagy lészen valamely intimatioja, pro exemplo:⁵⁶ alimentatiójáról,⁵⁷ fizetéséről és egyébrül, hogy a regimentnek is intimáltassék ex Cancellaria,⁵⁸ instálok; mert aszerént dirigálhattya maga dolgait a regiment, és az írásbeli intimatiókkal számot adhat akarmikor, akarki előtt.

13. A megsententiázott⁵⁹ rabok dolga resolváltassék, magok is azt kívánván.

14. Az aggregatus⁶⁰ tisztek felől méltóztassék Nagyságod valami bizonyost resolválni, azok Kenyhecz hadában lévén, a regiment reducáltatván, ők is reformáltattak, de eddig szolgálatot tettek, in toto lész-e fizetések, vagy csak is medietate.⁶¹

15. Akarnám, ha lehetne minden companiában 10, vagyis 20 stuttzos⁶² legényem, azzal nagy kárt tehetnének az ellenség tiszteiben; azt sem bánám, minden companiában lenne egy kétkerekű seregbontónk,⁶³ nagy hasznot tennénk, ha Nagyságodnak tettük, más rendbéli pulhákos, harmadik tessinkás, negyedik muskatélyos és flintás lészen.⁶⁴

Alázatosan könyörgök, a praemittált punctumok scripto tenus resolváltassanak. Porrecta in castris Érsek Ujvár positis die 14. July Anno 1706.

Per me Joannem Szent-Iványi colonellum m. p.⁶⁵

Resolutio⁶⁶

Ad primum. Az regularis hadakban lévő tisztek equilis portióinak minden regulamentumok szerint a téli havakra minthogy fele szokott in natura megadatni, fele pedig in pecunia⁶⁷ megfizetelni, ezen modalitás observáltatik ezen palotás testőrző hadaink közt levő tiszt híveink equilis portióinak megadatásában is.

Ad secundum. Az negyedik forintnak minden portióból való detractiója nem á 1ma Novemberis Anni proxime praeteriti 1705. hanem á prima May Anni num labentis⁶⁸

⁵⁰ biztosítottam

⁵¹ elengedni

⁵² összességében számláltatik

⁵³ az újoncozástól nem állok el

⁵⁴ az ezred létszámát kimutató jegyzékek.

⁵⁵ előzetesen

⁵⁶ például:

⁵⁷ ellátásáról

⁵⁸ tájékoztassék a Cancelláriáról

⁵⁹ elítélt

⁶⁰ Az ezred kötelékében szolgáló, de szervezetébe nem tartozó tiszt. Rendszerint a császáriak által elfoglalt területről menekültek voltak, vagy feloszlott ezredekéből kerültek ki. Itt más esetről volt szó. A reductio, vagyis a töredék ezredek összevonása folyamán Kenyhecz János ezredéből kikerült tisztek kerültek oda. A reductio célja a töredék ezredek összevonása, hogy az ezredek létszáma lehetőleg egyforma legyen, továbbá az ezredek toborzó körzetének szabályozása volt.

⁶¹ vagyis hogy egész, vagy fél fizetést kapjanak-e?

⁶² Stuc = kisebbfajta, rövid puska, vontcsövű, amelynek nagyobb volt a találati pontossága.
⁶³ Seregbontó v. orgonálóveg = keresek járműre egymás mellé sorban szerelt puskacsövek, esetleg egymás fölött több sorban. Tulajdonképpen a golyószóró őse. Gyalogság, lovasság ellen használták.

⁶⁴ A felsorolt puskatípusok: pulhák, polhák = lengyel eredetű, hosszú csövű puska; tessinka, tersényi, tersini = általában vontcsövű, kiskaliberű. Neve után itélve sziléziai eredetű és gyártmányú volt; muskéta = nehéz puska, lövésnél a földbe szűrt kétágú villára támasztották; flinta = francia eredetű, kovás zárszerkezetű puska. A Rákóczi szabadságharc alatt válik általánossá, a gyalogság modern lőfegyvere, már gyakran szuronnal kombinálva.

⁶⁵ Kiadatott az érsekújvári táborban az 1706. év júliusának 14. napján. Altalam, Szent-Iványi János ezredes s. k.

⁶⁶ Határozat. (Az eredetiben a beadvány egyes pontjai mellé írva.)

⁶⁷ vagyis fele természetiekben, fele készpénzben

⁶⁸ levonása nem az elmúlt 1705. év november 1-jétől, hanem a mostani folyó év május 1-jétől

értetessék, melyet az Commissariatusság e szerint tartozik observálni az strásames-
tertül fogva az gregariusig, melyre nézve inito eatenus computu ante primam May⁶⁹
lehető restantiái az regimentnek az elébbeni fizetésnek módgya szerint, azontúl
pedig ad primam Augusti detractiois modalitate uti praemissum esset observatu
exolváltassék,⁷⁰ kihez magát ennekutánna is szabja az Commissariatusság, úgy mo-
derálván az fizetésnek kiadását, hogy az elmúlt havakra mindenkor az következőndő-
nek elein contentaltossonak, tartván ezen resolúciónkat universalis parancsolattya-
nak.

Ad tertium. Az udvari commissariusnak megparancsoltatik, hogy mivel ezen regi-
mentünk közt erigált chirurgia felette szükséges, hogy az borbélyok jobban subsis-
tállyanak, az két-két portiót minden compániában lévő borbélynak külön-külön
fizesse meg. Az egész chirurgia pedig, hogy annál inkább megtarthassék, és iránta
fogyatkozás ne legyen, úgy az mezei patika⁷¹ is elkészíthessék, pro sua dexteritate
oeconomizállyon⁷² Colonellus Hívünk annak mind tovább való erectiója, s mind con-
servatioja iránt. Ugy értessék pedig ezen chirurgiával való usus, hogy mivel praecise⁷³
azoknak adattatnak ingyen az kívánt orvosságok, s úgy hasonlóképpen az borbélyok
is azokat fogják ingyen gyógyítani, az kiknek portiójokból áll és conserváltatik az
regiment cassája,⁷⁴ és consequenter⁷⁵ ezen patika és chirurgia conservatioja is, az
több tiszteknek pénzbeli fizetés nélkül nem adattatik szabadság azzal való élésre.

Ad quartum. Vagyon már ezen kívánság iránt parancsolat, hogy az béresek mind
szaporitassanak, s mind penig fizetések, mint az gregariusoknak, az szerint adattas-
sék ki.

Ad quintum. Az mustra commissariusnak megparancsoltatik, hogy nemcsak meg-
visgállya, mennyi ökröket és szekereket állított eddig ezen regementünk számára,
hanem az marhákat meg is bélyegeztesse, ennekutánna penig minden szekér felállí-
tását 200 rhényes forintyával adjustállya.⁷⁶

Ad sextum. Az inhabilissek, hogy disconsolate⁷⁷ hűséges szolgálattyakért ne marad-
gyanak, az midőn az regimentből obsitotzatnak, az ómünder hagyattassék nállok, az
új pedig az recruták számára tartassék, és valakiknek az szemekben, vagy tagjokban
megfogyatkozottak közül kedvek lészen, hogy kegyelmességünkéből odahaza csendes-
ségben tápláltassanak, Patakon és Munkácson az megfogyatkozott erejű Vitézlő
Rend tartására erigálandó ispitályokban accomodaltatni⁷⁸ fognak, az holott rendes
praebendájok⁷⁹ s ruházattyak meg fog jární.

Ad septimum. Léven az posztónak ide szállíttatása véget Tekintetes Nagyságos
Hellenbach János Administratorunknak parancsolattya, az midőn azok elhozattat-
nak, illendő képpen limitált pretiumon megvehetik tiszt hiveink az kívánt posztókat
magoknak. Az mi az ezüsbül csinált mívet illeti, helyesnek taláttatik, hogy mivel
azok nem kinek-kinek maga lucrumára,⁸⁰ hanem az regiment ékeségére készíttettek,
és azon végre osztatni szoktanak is ki az tiszteknek, valaki tisztit resignállya,⁸¹ azon
alkalmatossággal ezen punctumban specificált munkákat is adgya Colonellusunk
kezéhez, refundáltatván⁸² számára azon pénzt, amennyiben az olly tisztnek assignál-
tatott vala.

Ad octavum. Tugyuk, hogy mindenek felett leginkább fegyver léven szükségessebb
az hadak számára, tészünk arról oly dispositiót annak idejében, hogy az iránt nem
lészen fogyatkozások.

⁶⁹ vagyis úgy, hogy az elszámolás összeállításakor a május 1-je előtti

⁷⁰ augusztus 1-jeig a levonás előzőleg meghatározott módjának figyelembe vételével fizetessék,

⁷¹ L. a 29. sz. jegyzetét.

⁷² találékonyssággal gazdálkodjon

⁷³ egyáltalán

⁷⁴ L. a határozat 2. pontjában említett, levonásra kerülő negyedik forinttal kapcsolatos rendelkezést.

⁷⁵ következőképp

⁷⁶ egészítse ki

⁷⁷ ellátás nélkül

⁷⁸ elhelyeztetni

⁷⁹ napi élelmezésük

⁸⁰ fényűzésére,

⁸¹ elhagyja, leteszi

⁸² visszatérítván

Ad nonum. Bizattatik ezen dolog Tekintetes Nemzetes Vay Ádám Udvari Marschal és Senator Uri Hívünkre, eő Kegyelmet urgeállya⁸³ az iránt Colonellus Hívünk.

Ad decimum. Fizetések 4 forintyával exováltatván, az illy közönséges szükségekre lett administratumok árát juxta modum in regulamento expressatum⁸⁴ fizettese meg Colonellusunk az regiment cassájából.

Ad undecimum. Amennyi pénz eddig az recrutázásra assignáltatott, arrul Colonellusunk vessen számot a Commissariussal elsöben, és a tiszték is, mennyi pénzen hány személyt recrutáztnak, remonstrállyák, annak utána leszen determinatio az recrutázásra adattatandó pénz felül.

Ad duodecimum. Meg vagyon parancsolva Udvari Cancellarianknak, hogy valamikor a regiment dolgában parancsolatunk expediáltatik az Commissariatusra, circa administrationem administrandorum pro directione⁸⁵ külgye meg azon dispositionkat Colonellusunknak.

Ad decimum tertium. Hosszas ideig való szenvedésekkel meglegedvén, per virgas⁸⁶ bocsáttassanak el.

Ad decimum quartum. Az aggregatus tiszték felöl penig resolváltatik, hogy valamint rendeltetett fizetések azon rendbéli mezei tisztéknek az regimentben, a szerint exolváltassanak holnaponként.

Ad decimum quintum. Egy compániában 10 stuttzos legényeket tartani elégségesnek ítélvén, accomodállya magát ahoz Colonellusunk. Seregbontó helyett pedig alkalmazosabb szakállásokat⁸⁷ tartani, de az tesinkára (így!) semmi szükségét nem láttyuk.⁸⁸

*

Mi lett a sorsa a beadványnak és a fejedelmi határozatnak? Az 1706. év a szabadságharc nehéz, sok gonddal teli esztendeje volt. Gazdasági téren súlyos problémákat okozott az infláció, a rézpénz gyors elértéktelenedése; a francia király kitért a felkelőkkel való nemzetközileg is elismert szerződéskötés elől; a nagyszombati béketárgyalásokat a felkelés vezetői szakították meg, helyzetüket minden szempontból túlértékelve; Rákóczinak az év őszén néhány hétre ugyan sikerült birtokba vennie Esztergom várát, de néhány hét múlva már el is vesztette; Rabutin pedig, Erdélyből kivonulva, hadaival végigjárta a fél országot, ostrom alá vette Kassát, feldúlta a Hegyalját és Debrecent. Ezek a felkelés vereségének előjelei voltak. Így nem csoda, hogy amikor 1706. október 28-án Szent-Iványi János levéllel fordult a fejedelemhez,⁸⁹ szinte ugyanazon problémákat ismétli meg, mint pár hónappal előbbi beadványában.

Nagyméltóságú Fejedelem, érdemem felet való Jó Kegyelmes Uram.

Én már Isten kegyelmébül mankókra vettem magamot, az házban járhatok is, de az golyóbist semmiképen ki nem vehették.⁹⁰ Itten Kegyelmes Uram, az rézpénznek, tisztéknek⁹¹ nagy lágysága és talán interessentiája⁹² miatt is olly böcstelensége vagyon, nemhogy egyebet, de szénát, abrakot seőt kenyeret sem vehetni rajta: én azért

⁸³ sürgesse

⁸⁴ a hadiszabályzatban lefektetett előírás szerint

⁸⁵ az intézendők intézésekor tudomásul vétel céljából eligazításképpen

⁸⁶ megpalcázás után

⁸⁷ szakállas = hosszú, nehéz várpuska, a visszapattnas megakadályozására csövükön kampó, vasszakáll volt, mellyel a csövet meg lehetett támasztani.

⁸⁸ *Thaly Kálmán* Szent-Iványi János beadványából és a resolútiókból mintegy 20-25 sort idéz, ill. ismertet: A hazai képzőművészet, műipar, nemzeti viselet, fegyvergyártás és háztartás történetéhez II. Rákóczi Ferencz udvarában s korában. (1706–1711.) Történelmi Társ., 1882. 537. o. A vonatkozó rész azonban csak a posztókra, a forgókra és fegyverekre vonatkozik.

⁸⁹ Jelezte: OL G. 19. Rákóczi Szabadságharc Levéltára II. 2. e/A.

⁹⁰ Esztergom ostromakor szerzett sebesülést.

⁹¹ Ti. a vármegyi tisztéknek.

⁹² érdeke

urgeáltam az Nemes Vármegyét, minthogy az több essentialis requisitumok⁹³ között, ennek az felvött ügynek folytatásában ez is az egyike, omnia quae sunt venalia rézpénzen adgyák juxta limitationem Comitatus⁹⁴, noha abban is vagyon fogyatkozás nagy (mert sem az bort, sem az életet, búzát, zabot, gabonát, szénát nem limitálták). Haraszi Imre Harmincados Uram által refractarios mechanicos et opifices⁹⁵ tömlöbe hányattam. Egy fulminatorium⁹⁶ parancsolatot ezekre az Nemes Vármegyére és Harmincadosokra nem ártana expedálni, úgy látom, ezek nem sokat gondolnak az publicummal, csak az eő erszények telhessen és eők megmarad-hassanak. Bort én örömetst venném, de ami az cassában volt, minthogy az Commissariatussag pénz nem adat, feles restantiám lévén, ex Cassa contentáltam az hadamot ad 1. Octobris.⁹⁷ Uj Barsnál⁹⁸ resolválta vala kegyelmessen Nagyságod, hogy egy pátenst fog adni Nagyságod pro praeemptione vinorum et pro rubra moneta quin-dem,⁹⁹ az Tekintetes Cancellárián nem expediáltat, hanem csak Szent-Iványi Mihály Praefectus Uramnak szóló intimatorium. Kérem azért, egy universale parancsolatot méltóztassék Nagyságod expediáltatni, hogy expediálván tiszteimet, pro reliquis¹⁰⁰ lehessen praeemptiom rézpénzen, máskint nem tudom, hogy hogy lehessen megmündirungoznom az hadamot. Az sidóság Lengyel Országbul jün, itten fejérpénzen adgya mindenét, mégis rézpénzen vásárol mindent, én alázatossan insinualom¹⁰¹ Nagyságodnak, ha panasz megyen is reám, rézpénzen veszem meg tőlek az posztót limitatiók szerént, az bort és marhát is hasonlóképen, et hoc non pro proprio, sed servis Domini et Patriae.¹⁰²

Emellet alázatossan kérem Nagyságodat, tudván azt, mely nagy kárával légyen az regimentem, recrutáznom köll; vagyon itten sok olyan Kegyelmes Uram, aki eleinten Nagyságod kegyelmes Edictumi és parancsolati ellen, nem az Haza szeretetéért, hanem csak az praedéért fegyvert fogot, udvarházakat, templomokat felvert és sok marhákot hajtót, és más károkat tött vala, már most csak hever s megtelvén az praedával, megvonták magokat, seőt még az földesurok, vagy akiknek hátok megí megvonták magokat, protegályák, nem szólok sem munkácsi, sem ungvári dominiuumokrul (ott is találkozik olyan), de lévén actu is az Nagyságod jószágibul egnéhány ezer ember fegyverben, fogyasztani nem kívánom. Hat (igy!) szedhessem fell az olyanokat, alkalmasint bécsinálván az rést, adgyon Nagyságod egy olyan pátenst, azoknak az nevei lajstrom szerint Haraszi Imre Harmincados Uramnál megvadnak, ha fogja Nagyságod parancsolattját venni, mellyre kérem alázatossan, azt mondgya, ki fogja adni: jóllehet az recrutázást sem mulatom el. Mihent jobban leszek, azonnal megyek az regimenthez. Sok szököt haza az regimentül, azokat expediálom s büntetlenül nem hagyom.

Nagyságod kegyelmeségét várván, úgy tovább is magamot abban ajánlván, maradok Nagyságodnak alázatos engedelmes szolgálja s igaz híve

Szent-Iványi János m. p.

Ung¹⁰³ 28. Octobris 1706.

Annyi mindenesetre e két iratból is kiderült, hogy a Szent-Iványi János által beterjesztett gondokat nem sikerült megoldani, a kuruc hadsereg anyagi, ellátási és szervezeti problémái fennmaradtak.

⁹³ nélkülözhetetlen eszközök

⁹⁴ minden élelmiszert a megyei árszabás szerint adgyák rézpénzen,

⁹⁵ a limitációval szembeszegülő iparosokat és mestereket

⁹⁶ dörgedelmes

⁹⁷ az ezredpénztárból fizettem ki a hadat október 1-jéig

⁹⁸ Ujbars. Bars vármegyében: ma Nový Tekov, Szlovák Köztársaság.

⁹⁹ borok elővételi jogára éspedig rézpénzen — t. i. a borokért tudott az ezred külföldről posztót szerezni.

¹⁰⁰ a továbbiakban

¹⁰¹ jelentem

¹⁰² nem saját hasznomra, hanem Nagyságod és a Haza szolgálatára.

¹⁰³ Ungvárt ekkor gyakran így nevezték.